

KRONIK
DET KRÆVER TILLID AT OMDANNE
PAPIR TIL PENGE
AF NATIONALBANKDIREKTØR
HUGO FREY JENSEN

Dato 2. juli 2018

BRAGT I BØRSEN DEN 2. JULI 2018

Det kræver tillid at omdanne papir til penge

Populært sagt omdanner Nationalbanken papir til penge. Derfor er tillid til penge og betalinger i sidste ende aldeles afgørende.

I en tid, hvor etablerede systemer, institutioner og sandheder bliver udfordret fra mange sider, er det værd at minde om, hvorfor Nationalbanken blev etableret den 4. juli for 200 år siden.

I begyndelsen af 1800-tallet var Danmark plaget af galopperende inflation. Alene i 1813 steg priserne med mere end 300 pct., fordi staten lod seddelpressen køre i et højt gear for at finansiere de store udgifter til Danmarks deltagelse i Napoleonskrigen.

Der var behov for en uafhængig centralbank – som staten ikke havde råderet over, og som havde én opgave: at skabe orden i pengevæsenet og genoprette tilliden til sedler. Med andre ord var opgaven at få bugt med inflationen og genskabt pengenes købekraft.

Hvor kommer penge og betalinger fra?

I dag har digitaliseringen gjort, at danskerne stadig oftere vælger at betale elektronisk frem for med kontanter, som kun svarer til ca. 4 pct. af det samlede bankindlån. Summen af kontanter og bankindlån kan man vælge at opfatte som pengemængden, dvs. værdier der er umiddelbart til rådighed for betalinger.

Det har den konsekvens – som kan misforstås – at de samlede bankindlån og dermed pengemængden øges, når man optager lån i en bank. Derved er der imidlertid ikke skabt ekstra værdier, indkomst eller formue, da hverken låntager eller bank er blevet rigere eller fattigere. Men meget praktisk og effektivt er lånet omsat i en form, som der kan betales med. Der er skabt mere likviditet.

Modsat bliver bankindlån og likviditet destrueret, hvis nogle andre betaler et lån tilbage. På tilsvarende måde skabes likviditet, når en borger sælger en obligation – og der destrueres likviditet, når borgeren køber en obligation.

Sådanne transaktioner er helt essentielle for, at vores samfund kan fungere. Efterspørgslen efter lån reguleres af renten, og der kan ikke skabes flere indlån, end der er efterspørgsel efter fra husholdninger og virksomheder.

Fra tid til anden fremføres synspunktet om, at private banker burde fratages retten til at have indflydelse på pengemængden i samfundet. Altså at den slags beslutninger skal underlægges en eller anden form for centraliseret mængdekontrol, fx styret af Nationalbanken.

Styrer efter renten

Styring af pengemængden var et varmt emne blandt centralbanker i 1960'erne, men det gik man sidenhen bort fra, fordi der viste sig ikke at være en fast sammenhæng mellem pengemængde og inflation – som jo er centralbankernes hjertebarn. I dag styrer alle centralbanker efter renten. Den strategi har vist sig at være succesfuld i mange lande, hvor det har skabt en lav og stabil prisudvikling. Som igen er fundamental for stabil økonomisk vækst.

Styring af pengemængden er heller ikke vejen til at begrænse finansielle bobler. Bobler i boligpriser eller aktiepriser skal adresseres med andre midler.

Selv om vores nuværende system er veletableret og stabilt, kan det rokes – ikke på grund af pengeskabelse men på grund af samfundsøkonomisk ustabilitet eller dårligt bankhåndværk.

Historien viser, at kriserne dukker op, når bankerne ikke er omhyggelige nok med at kreditvurdere kunderne. Det giver tab, og nogle gange konkurser, der giver rystelser i samfundet. Nøglen til at håndtere det problem er tilstrækkeligt med egenkapital i bankerne samt et velfungerende

tilsyn og system til at afvikle banker i god ro og orden uden at bruge skatteydermidler, hvis de kommer i vanskeligheder.

Løsningen er med andre ord regulering og ikke planøkonomi, hvor myndigheder får ansvaret for at kreditvurdere og bestemme, hvem der ikke må få et lån til en ny elcykel.

Hvis man begrænser pengemængden, svarer det til at indføre et udlånsloft, som har været afprøvet tidligere i historien. Det var ikke nogen succes, da det fik et gråt og ureguleret marked for udlån uden om bankerne til at blomstre.

Tillid er afgørende

Danskerne er et tillidsfuldt folkefærd med stor forkærlighed for digitale betalinger. Tilliden til, at pengenes værdi bevares (dvs. lav inflation), at bankerne kan løse opgaven med at dække låntageres og opspareres behov og at betalingssystemerne fungerer, må vi som myndigheder ikke svingte.

Tillid og uafhængighed har været afgørende i Nationalbankens 200 første leveår, og det vil det også være de næste 200 år, uanset om der afregnes kontant eller ved hjælp af moderne betalingsløsninger.